

ВИКОРИСТАННЯ МАНІПУЛЯЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ТЕЛЕГРАМ-КАНАЛІ «ИНСАЙДЕР UA»

(Рула Н. В., кандидатка філологічних наук, старша викладачка)
Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ, Україна

Новинарні телеграм-канали набирають усе більшої популярності в Україні, особливо з початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації. Наприкінці 2022 року ми провели опитування за допомогою google-форми, яке пройшли більше 100 респондентів різних вікових категорій, рівня освіти та сфери діяльності. За результатами опитування 83,9% респондентів надали перевагу соціальним мережам та менеджерам у пошуку інформації; до 24 лютого 2022 року цей показник був значно нижчим – 61,3%. «Проте телеграм, як і інші месенджери та соціальні мережі, сам по собі не є джерелом інформації, радше майданчиком, де цю інформацію може розмістити хто завгодно» [2].

Мета дослідження – проаналізувати специфіку подання інформації в телеграм-каналі «Инсайдер UA», виявити маніпуляційні технології впливу.

ГО «Український інститут медіа та комунікації» провів дослідження «Як функціонують та завойовують аудиторію телеграм-канали-мільйонники» (упродовж 2022 року, починаючи з 24 лютого). За словами виконавчої директорки інституту Д. Дуцик, дослідження було багатокомпонентне: опитування громадської думки, фокус-групові обговорення, інтерв'ю з медіаекспертами та представниками телеграм-каналів, кількісний аналіз даних, отриманих з телеграм-каналів (кількість підписників, репости, взаємозв'язки тощо), моніторинг контенту [3]. До аналізу були включені 10 неінституціоналізованих (таких, що не створені редакціями традиційних і онлайн-медіа) каналів відповідно до рейтингу TGStat станом на 19 вересня 2022 року: «Труха. Україна», «Украина Сейчас», «Украина Online», «Инсайдер UA», «Реальная Война», «Всевидящее ОКО», «Телеграмна служба новин», «Top News», «Боже, яке кончене!» та «Ukraine NOW».

За результатами дослідження, професійних стандартів, зокрема й стандарту достовірності, у вибірці цілком дотримувався лише канал «Ukraine Now». Решта проаналізованих каналів частково або зовсім не покликала на джерела інформації. Що стосується каналу «Инсайдер UA», то на основі синхронної зміни кількості підписників можна припустити, що він і канал «Украина Online» або ведуться «з одного центру», або принаймні користуються послугами однієї ботоферми – сплески підписників у них часто відбуваються майже одночасно. Слово надають не джерелу інформації, а іншому (часто анонімному) каналу [3].

«Инсайдер UA» – анонімний, позиціонує себе як перший політичний канал країни; також в описі вказано на його спрямованість: аналітика, інсайди, новини. Станом на 30 березня 2023 року він має 1 млн 348 тис. підписників. Для порівняння, офіційний телеграм-канал Президента України Володимира Зеленського 953 тис. підписників. Мова телеграм-каналу «Инсайдер UA» російська. Навіть виступи Президента України перекладають російською мовою.

Ми проаналізували повідомлення телеграм-каналу «Инсайдер UA» за 30 березня – 1 квітня 2023 року (усього 93 повідомлення, зокрема й інформація про повітряну тривогу). Деякі з них містять покликання на джерело матеріалу: Politico, Foreign Affairs, РБК-Україна, Цензор.НЕТ.

Автори каналу почасти повторюють заголовки журналістських матеріалів на цих сайтах. Іноді вказують джерело, проте покликання відсутнє, що ускладнює перевірку інформації: *Трампу оголосять більше 30 пунктів обвинувачення (!) Очікується, що він постане перед судом у вівторок. Таке відбувається вперше в історії США – CNN з покликанням на джерела.* Про які саме джерела йдеться, не зрозуміло. Так само немає покликання і на цей матеріал CNN.

Також зустрічаємо неперевірену інформацію в повідомленнях: *Щойно СБУ та прокуратура зловили на хабарі голову Житомирської митниці Ольгу Ільїнську, її зама Олега Можовського, начальника управління Андрія Максимця й посередника «рішалу» (на відео) (переклад наш – Н. Р.).* Зауважимо, що ця публікація була зроблена винятково на основі відео від журналіста Плинського. Повідомлення має допис: *Чекаємо офіційну інформацію.* Підтвердження цієї інформації з'явилося наступного дня.

Іноді відеофрагменти неточно ілюструють повідомлення під відео. У публікації про події в Києво-Печерській Лаврі зазначено, що митрополит Павло (у пості він *Паша «Мерседес»*) заявляє, що РНБО сьогодні є, а завтра може й не бути, проте на відео ми цього не чуємо. Ще один приклад: у повідомленні про те, що Лукашенко запропонував зупинити бойові дії на території України, оголосити перемир'я, йдеться, що він нібито додав, що націоналістів в Україні більше немає, що контрнаступ ЗСУ – найгірше, що може бути, оскільки у РФ є ядерна зброя. Проте у відеофрагменті виступу Лукашенка ми цього не чуємо.

На каналі «Инсайдер UA» присутня реклама. *Після початку війни за кордон виїхало більше ніж 8 мільйонів українців* – єдина публікація українською мовою за проаналізований період. Подано список нібито офіційних телеграм-каналів в різних країнах, які створили волонтери з метою об'єднати українців в усьому світі. Наприкінці: *Скоро ООН може анонсувати нову програму грошової підтримки українців, тому підпишіться, щоб першими дізнатися про виплати в своїй країні.*

Деякі з публікацій є прихованою рекламою осіб чи організацій. Так, у повідомленні про те, що прикордонники на бахмутському напрямі отримали евакуаційне авто від Олега Крота і «Фундації Течія», йдеться не тільки про передавання автомобіля, але й зазначають про заслуги цієї організації, починаючи з 24 лютого 2022 року з покликанням на матеріали сайту techiaa-fund.org. Зауважимо, що згадувана авторами в покликанні стаття була опублікована на сайті ще 10 березня 2023 року.

Джинсою є й публікація про те, що Порошенко підготував чергову допомогу для ЗСУ – 15 грузовиків, з-поміж яких мобільна майстерня та пункти управління БПЛА. Так само наприкінці повідомлення розміщена інформація про допомогу від Фонду Порошенка загалом.

Крім цього авторська команда досліджуваного телеграм-каналу почасти використовує й інші маніпуляційні технології, прийоми. Розглянемо деякі з них.

Маніпуляція авторитетністю джерела. Почасти повідомлення містять інсайди, джерелом яких є нібито інформатори з серйозних державних установ та

організацій: *Наші джерела в СБУ повідомляють, що Служба вручила Паши підозру відразу за двома статтями Кримінального кодексу: 161 (розпалювання міжрелігійної ворожнечі) та 436 (виправдання збройної агресії РФ)* (переклад наш – Н.Р.)

Багаторазовий повтор. За 30 березня 2023 року було опубліковано 4 повідомлення про ситуацію біля Києво-Печерської Лаври, причому наступні повідомлення не додавали якоїсь нової важливої інформації до попередніх.

Використання нелітературної лексики та навішування ярликів. У деяких публікаціях знаходимо такі лексеми: *зумерша, крінж дня, ухиянти* (ті, хто уникає повісток), *пінча, відкат, рішала*. Автори каналу «Инсайдер UA» почасти дають назву явищам чи особам, що має негативний підтекст: *Псевдоволонтер та зрадник України Столар хоче зберегти вкрадені мільйони, прикриваючись благодійністю; ФСБшник* (митрополит Павло) *стверджує, що нікого не проклинав; Паша «Мерседес» погрожує Зеленському та його сім'ї за те, що попів УПЦ вигнали з Лаври; Російський зек-«вагнерівець», який був засуджений за вбивство, повернувся з війни і ... знову вбив жінку* (переклад наш – Н.Р.). Повідомлення з останнім прикладом має саркастичний допис: *Герої «СВО» повертаються* (переклад наш – Н.Р.). Загалом дописи такого характеру не є рідкістю на каналі. Наприклад, повідомлення про те, що в РФ заборонили видаляти обліковий запис в «Держпослугах» на фоні планів Міноборони РФ розсилати призовникам електронні повістки, має наприкінці допис: *Росіяни, обличчя?* (переклад наш – Н.Р.).

Використання засобів комічного. 31 березня 2023 року, коли люди масово скуповували лікарські засоби без рецептів і відбувалися події біля Києво-Печерської Лаври, у каналі було викладено повідомлення: *Штурм Лаври о 17.00 не відбувся, тому що триває штурм аптек* (переклад наш – Н.Р.).

Залякування. 31 березня 2023 року на каналі розміщена публікація щодо продажу лікарських засобів за рецептом: *З завтрашнього дня електронний рецепт стане обов'язковим для отримання всіх рецептурних ліків. У цьому ж повідомленні одразу під заголовком зазначено з виділенням жирним шрифтом, що це 60% зареєстрованих лікарських засобів (зокрема Корвалол, Німесил тощо)* (переклад наш – Н.Р.). Виникає питання, чому саме ці назви ліків були вказані авторами матеріалу. Повідомлення про те, що ПДВ на паливо відновлять до довоєнних ставок з 1 липня, за заявою голови фінансового комітету Верховної Ради Д. Гетманцева, завершується дописом від каналу: *Готуйтеся до підвищення цін* (переклад наш – Н.Р.).

Використання символів для наголошування: *Росія внесла Угорщину (!) до списку «нетовариських країн»; Трампу оголосять більше 30 пунктів обвинувачення (!)* (переклад наш – Н.Р.). Такі символи вносять у повідомлення додатковий зміст.

Надузагальнення. В одному з повідомлень зазначено: *За нинішньої інтенсивності бойових дій Росії вистачить ресурсів на декілька років війни – ГУР* (переклад наш – Н. Р.). Проте, якщо прочитати інтерв'ю з А. Черняком, представником Головного управління розвідки Міноборони, яке розміщено за вказаним у пості покликанням, ми не спостерігаємо такого категоричного узагальнення. За словами респондента, *росіян вистачить на конвенційну війну в 2023 році і, можливо, в 2024 році.*

Звинувачення: У контексті ситуації з електронними рецептами на лікарські засоби опубліковане таке повідомлення: *Через рішення МОЗ відпускати всі рецептурні препарати лише за електронним рецептом біля аптек утворилися неймовірні черги, поширені ліки скрізь закінчуються, а деякі популярні сайти не працюють через перенавантаження* (переклад наш – Н. Р.). Далі, до речі, йде реклама «Аптеки 9-1-1»; пізніше цього ж дня з'явилося ще одне рекламне повідомлення щодо цієї самої аптеки.

Перекидання відповідальності: *ЗС РФ обстріляли Авдіївку: загинув 5-місячний хлопчик та його бабуся. Мати й батько дитини поранені. Тільки вчора людям пропонували евакуюватися. Вони відмовилися* (переклад наш – Н. Р.). З повідомлення складається таке враження, що вся провина лежить на батьках, а не на країні-агресорі, яка обстрілює мирне населення України.

Отже, не зважаючи на російське походження месенджера, українці віддають перевагу під час пошуку інформації саме телеграм-каналам. «Инсайдер UA» – ненадійний анонімний канал, який почасти не вказує на джерела повідомлень, публікує приховану рекламу, а контент цього каналу написаний із використанням численних маніпуляційних технологій впливу на читача.

ЛІТЕРАТУРА

1. Инсайдер UA. URL: <https://t.me/insiderUKR>.
2. Ілюк К., Півторак О., Рябоштан І. Від «Трухи» до Гордона: найпопулярніші канали українського сегмента Telegram. *Детектор медіа*. URL: <https://detector.media/monitorynh-internetu/article/202665/2022-09-09-vid-trukhy-do-gordona-naypopulyarnishi-kanaly-ukrainskogo-segmenta-telegram/> (дата звернення: 26.03.2023).
3. Як функціонують та завойовують аудиторію телеграм-канали-мільйонники – результати дослідження УІМК. URL: <https://www.jta.com.ua/news-and-reports/yak-funktsionuiut-ta-zavoyovuiut-audytoriiu-telehram-kanaly-milyonnyky-rezultaty-doslidzhennia-uimk/> (дата звернення: 30.03.2023).